

Тетяна Козко,
 учитель музичного мистецтва Першої української гімназії імені Миколи Аркаса (м. Миколаїв)

ВКЛОНИМОСЯ МИКОЛІ АРКАСУ

На Різдвяні свята українська мистецька й педагогічна громадськість відсвяткувала 160-річний ювілей Миколи Миколайовича Аркаса – видатного громадського діяча, історика, композитора, педагога, мецената, засновника Миколаївської «Просвіти».

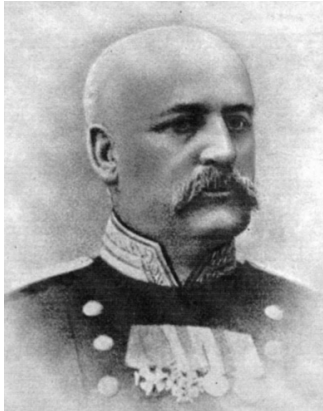
Харизма М. Аркаса набуває дедалі більшої резонансної сили, його особистість стає високим моральним орієнтиром нації.

Народився М. М. Аркас в місті Миколаєві 7 січня 1853 р. (26 грудня 1852 р. за старим стилем), походив із старовинного грецького роду, який пустив коріння на українській землі наприкінці XVIII ст., поєднавшись із славетним козацьким старшинським родом Богдановичів.

Традицією роду Аркасів було самовіддане служіння обраній справі. Аркаси проявили себе на найвідповідальніших етапах історичного розвитку України. Їхня діяльність була пов'язана з розбудовою флоту, започаткуванням торговельного комерційного мореплавства на Чорному морі. Батько Миколи Миколайовича – Микола Андрійович – був адміралом Чорноморського флоту, тож за родинною традицією й син, здобувши освіту, служив у військово-морському відомстві в Миколаєві. А весь вільний час віддавав улюбленій справі – вивченню історії України, збиранню й запису народних пісень, любов до яких прищепила йому мати Софія Петрівна. Захоплювався він і кобзарським мистецтвом, кобзарів і бандуристів запрошував до Миколаєва з усієї України, поселяв їх у себе. Ще під час навчання в Одесі, під впливом учителя музики Петра Ніщинського – видатного українського композитора, диригента, письменника – почав оволодівати музичними знаннями, композиторськими навичками й писати музику.

Визначальну роль у житті М. Аркаса відіграло знайомство і дружба ще зі студентських років з Марком Кропивницьким – драматургом, режисером, актором, співаком і композитором, керівником «Одеського нового театру», участь у виставах якого брав і Микола.

Творчий доробок композитора М. Аркаса складають солоспіви, вокальні ансамблі й обробки народних пісень (близько 80). Найзначнішим твором Миколи Аркаса, який приніс йому визнання, стала опера «Катерина» за

поемою Тараса Шевченка (1890 р.) – це був відгук справжнього патріота на потребу створення національної опери для народної сцени. Композитору-аматору й автору лібрето довелося здолати багато труднощів, цензурних перепон на шляху опери в друк і на сцену. Лише в 1899 р. «Катерина» з великим успіхом була поставлена трупю Марка Кропивницького в Москві. 14 березня 1900 року відбулася її прем'єра в Миколаєві. Після триумфального фіналу композиторові вручили лавровий вінок із написом: «Вельмишановному М. М. Аркасу від вдячного Товариства малоросійських артистів». Опера йшла у Києві, Мінську, Вільнюсі, Варшаві та інших містах.

Сплинуло століття, але твір М. Аркаса на втрачає своєї художньої цінності. Таємниця криється у щирості музики й майстерності талановитого композитора. Лише оригінальні твори можуть так довго жити та викликати таку непогамовну зацікавленість у все нових і нових прийдешніх поколінь.

Один із найвидатніших оперних співаків ХХ ст. Іван Козловський писав: «Катерина» безсмертна своїм змістом, своїм лаконізмом, як усі нетлінні цінності... Немає повісті печальнішої, ніж «Катерина» Шевченка. Перед автором опери треба зняти шапку і вклонитись. Думка висловлена високопоетично і дуже доступно. У цьому велич і Шевченка, і Аркаса».

Вклонімося Миколі Аркасу і за першу популярну українськомовну «Історію України-Русі» (надрукував власним коштом масовим тиражем у 1908 р.), яка мала великий вплив на піднесення національної й історичної свідомості народу, і за єдину українськомовну народну школу на Півдні України – у родинному маєтку Аркасів у с. Богданівці, яку утримував власним коштом і де сам викладав дітям Закон Божий; і за ще одне його улюблене дітище – Товариство «Просвіта» у Миколаєві, котре заснував у 1907 р. Микола Миколайович керував «Просвітою» до 26 березня 1909 р. – до кінця свого життя, не шкодуючи зусиль, творчої енергії і коштів для досягнення головної мети – освіти найширших народних мас рідною українською мовою, пропаганди і розвою української культури.

Стаття надійшла до редакції 28 січня 2013 року